

Peter Trontelj

MODELNI NARAVOVARSTVENI PROJEKT "OHRANITEV IN RENATURACIJA ŠKOCJANSKEGA ZATOKA"

Naravnost neverjetno je, s kakšno trdovratnostjo sedanja oblast v občini Koper zagovarja planske akte, ki predvidevajo dokončno uničenje Škocjanskega zatoka. Ne meneč se za nova dognanja, za popolnoma spremenjeno sliko razpoložljivosti naravnih dobrin po slovenski osamosvojitvi, za mednarodne pritiske zlasti v obliki raznih pobud za ohranitev zadnjih še preostalih mediteranskih mokrišč ter nenazadnje za glasove prebivalcev Obale v prid ohranitvi Zatoka. Dejstvo, da je občin Koper ravnala celo v nasprotju z naravovarstvenimi določili lastnih planskih dokumentov, govori o izključno profitno politični orientiranosti njenega kratkoročnega in ozkoglednega ravnanja. Transparentna meja med varstvom narave kot vzvodom za udejanjanje spoznanj konzervatorske stroke in politiko je bila v primeru Škocjanskega zatoka prekoračena že dolgo pred neformalnim začetkom projekta za njegovo ohranitev in renaturacijo v januarju 1993.

Na kratko o vsebini: Koncem 70. in v začetku 80. let, ko so se začele prve intenzivnejše naravoslovne raziskave, je območje med mestom Koper, Luko, spodnjo Bonifiko in novo železniško progo še zajemalo nad 250 ha izjemno pestrih naravnih življenjskih prostorov. Plitva morska laguna s poloji, trstišča, brakična in sladkovodna močvirja, vlažni travniki, vodotoki in grmišča so, vsaj za ptice, predstavljali največjo koncentracijo vrstnega bogastva popularno biodiverzitete na Obali. Številne objave in nekatere pobude, ki so jih dali predvsem angažirani posamezniki (npr. I. Geister 1987, I. Škornik 1982 in 1990, A. Sovinc 1988) so pri odgovornih občinskih in medobčinskih organih očitno naleteli na gluha ušesa. Zasipavanje, izsuševanje in gradbeni posegi so od takrat popolnoma uničili skoraj polovico površin, preostali del pa močno degradirali; izvzeto ni bilo niti območje, ki ga je Občina Koper namenila za naravni rezervat, a ga je bila že poprej uničila. Zavarovanje preostanka Škocjanskega zatoka ter nujno potrebna sanacija in renaturacija sta glavna cilja naravovarstvenega projekta "Ohranitev in renaturacija Škocjanskega zatoka", katerega nosilec je Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije. Poleg teh sta si koordinatorja projekta Borut Mozetič in Tihomir Makovec kot poglavito nalogo zastavila predstavitev javnosti in pa vklopitev bodočega naravnega rezervata v mestno podobo na način, ki bo ljudem prikazal ter omogočil spoznati ekološko, estetsko in vzgojnoizobraževalno vrednost tega ogroženega prostora.

Na kratko o dosedanjem poteku:

- Ponovno je bila podana potrebna strokovna argumentacija za potrditev naravnih kvalitete območja, ki

temelji predvsem na rezultatih več kot deset let raziskav članov Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije in Ornitološkega društva IXOBRYCHUS Koper.

- Pripravljena je bila izčrpna razstava o Škocjanskem zatoku, ki je bila na ogled v Kopru, Ljubljani in Mariboru.
- Prospekt z informacijo o problematiki, kratko predstavitev naravnega bogastva in zgodovine ter opisom projekta, ki je bil s pomočjo Sklada za naravo Slovenije natisnjen v visoki nakladi in razdeljen med vse prizadete in zainteresirane.
- Z akcijo zbiranja podpisov za zaščito Zatoka je bilo zbranih 7000 podpisov.
- V sodelovanju z Zavodom za varstvo naravne in kulturne dediščine Republike Slovenije in Medobčinskim zavodom za varstvo naravne in kulturne dediščine Piran je bilo doseženo začasno interventno zavarovanje, ki ga je razglasilo Ministrstvo za kulturo. S tem je bilo v veliki meri ustavljeno ali vsaj omejeno grozeče zasipavanje.
- Vzpostavljeni so stalni kontakti s podobnimi že obstoječima naravnima parkoma Isola della Cona in Lagune di Marano v Italiji. Oba parka uspešno delujeta že vrsto let in v marsičem služita Škocjanskemu zatoku kot poučen zgled.
- Formirana je skupina za izdelavo idejnega načrta bodoče ureditve naravnega rezervata.
- Monitoring ptičjih populacij in spremljanje stanja na terenu omogoča pravočasno reakcijo na kakršnekoli nove posege in študij njihovih vplivov.
- Problematika je bila večkrat predstavljenav medijih. Prav tako so bili javno predstavljeni vsi pomembnejši koraki in odločitve.

Bistvenega pomena za dosednji relativno uspešen potek je usklajeno sodelovanje vseh zainteresiranih subjektov: Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine Republike Slovenije, Medobčinskega Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine Piran, Ministrstva za kulturo, Ornitološkega društva Ixobrychus Koper in številnih posameznikov. Materialno in moralno projekt že od

samega začetka podpira Sklad za naravo Slovenije, dodatno podporo pa so ponudili tudi pri Regionalnemu centru za okolje za osrednjo in vzhodno Evropo ter pri Ministrstvu za okolje in prostor.

Čemu modelni projekt?

- V Sloveniji nimamo trenutno učinkovito zavarovanega niti enega večjega mokrišča (jezera, močvirja ipd.). Vzrok leži v pomanjkanju naravovarstvenega koncepta oziroma nezmožnosti njegovega uresničevanja. Vsi poskusi ohranjanja takih življenjskih prostorov so se končali pri sprejetju ustreznega zakonskega akta. Ta pa brez nadzora, sankcioniranja kršiteljev, kompetentnega upravljalca in organiziranega monitoringa stanja v zavarovanem območju izgubi svoj smisel. Projekt varstva Škocjanskega zatoka je prvi, ki vključuje t.i. menedžment plan, načrt ureditve po načelih varstva vrst (in ne estetskih, ekonomskih ali kakršnihkoli drugih), upravljanje rezervata, usmerjanje obiskovalcev in celovit biološki monitoring.
- Med prve in osnovne korake je sodila široko zastavljena akcija pridobivanja javnega mnenja in osveščanja prebivalstva. Prav pri upoštevanju interesov domačinov so se slovenska naravovarstvena prizadevanja vse prevečkrat zataknila (npr. v Triglavskem narodnem parku). narave ni moč varovati proti volji ljudi, ki z njo, v njej in od nje živijo, temveč vedno le v soglasju z njimi.
- Izhodišče za zavarovanje Škocjanskega zatoka in vzpostavitev sonaravnega stanja je karseda neugodno. Visoka stopnja degradacije naravnega okolja zahteva dobro izdelan renaturacijski načrt ter tehtno argumentiranje v prid zakonskemu varovanju. Zelo nenaklonjeno je tudi ozračje v lokalnem zakonodajnem organu. Težave povzročajo nekatere napake iz preteklosti ("tiha soglasja" naravovarstvene službe k uničevalnim posegom, sprijaznjenje z minimalističnimi rešitvami, ki sta jih ponujali Luka in Občina Koper s svojo politiko gotovih dejstev), ki se odražajo v nesprejemljivih, toda legalno sprejetih planskih dokumentih. Tako je in bo prišlo do mnogih poučnih konfrontacij in rešitev dragocenih izkušenj za reševanje novih naravovarstvenih problemov.
- Projekt vodijo člani nevladne organizacije, katerih delo je prostovoljno in neplačano. Že v kratkem času je prišlo do zglednega sodelovanja z zavodi za varstvo naravne in kulturne dediščine in pristojnim Ministrstvom za kulturo ter drugimi nevladnimi organizacijami. S tem so odprte nove poti uresničevanju naravovarstvenih pobud in zlasti možnosti financiranja.
- Prvič je tudi jasno zastavljeno vprašanje strokovno usposobljenega in kompetentnega upravitelja zavarovanega območja ter lastniških razmer. V sedanjih naravovarstveni praksi je mnogokrat prav neustrezno

upravljanje območja predstavljalo omejitev za uspešno varstvo. Tako so upravitelji nekaterih zavarovanih mokrišč (Droga v Sečoveljskih solinah, Lovska družina Ig v Dragi pri Igu, ribiške družine in ribogojna podjetja na štajerskih ribnikih) naravovarstvene cilje podrejali svojim ekonomskim interesom in tako neposredno zakrivali slabšanje izhodiščnega stanja.

Nazadnje bo dokončna usoda Škocjanskega zatoka najverjetneje vprašanje političnih odločitev in kompromisov. Neglede na izid teh dogovorov lahko že pred njegovim zaključkom govorimo o "modelnem naravovarstvenem projektu" za slovenski prostor. Izkušnje, pridobljene z novimi oblikami delovanja in sodelovanja ter vodenja kompleksnega projekta, kjer zakonsko zavarovanje pomeni šele eno začetnih faz, bodo dobrodošle prostovoljnim in profesionalnim delavcem na področju, ki v Sloveniji že predolgo kliče po iniciativi, višji strokovnosti, boljši usklajenosti in sistemskih rešitvah.

Slavko Polak

SREČANJE SLOVENSКИH NEVLADNIH ORGANIZACIJ

V prostorih Morske biološke postaje v Piranu je 11. 11. 1994 potekalo prvo srečanje predstavnikov slovenskih nevladnih organizacij (NVO). Skrb za varstvo okolja, biološke raznovrstnosti, ohranjanje identitete fizičnega prostora ter oblikovanje institucionalnih struktur trajnostnega razvoja je združila trideset nevladnih organizacij. Zaradi različnega delovanja in metod ter tudi števila članov vidijo nevladne organizacije v povezovanju in usklajenem delovanju nujnost, s katero si zagotavljajo protiutež političnim in institucionalnim tokovom. Le ti so včasih podvrženi ekonomskim, političnim in tudi osebnim interesom.

Že delavnica, ki je v Vrsnem potekala pod naslovom "Udeležba javnosti v varstvu okolja" je pokazala potrebo po pogostejšem in bolj usklajenem sodelovanju. Številne konstruktivne pobude, ki so bile dane v Vrsnem, so na srečanju v Piranu dobile nove smernice.

Soglašali smo, da obstaja velika želja vseh po nadaljnjem srečevanju in koordiniranem sodelovanju, kar utegne posameznim organizacijam povečati možnost za uspeh njihovih aktivnosti. Pogledi na pravno formalno skupno organiziranost slovenskih NVO so bili deljeni, vendar je prevladovalo mnenje, da za formiranje nove skupne krovne organizacije ni potrebe niti želje. Institucionalizacija utegne zavirati fleksibilnost poteka posameznih projektov, utegne pa se tudi zaplesti pri kadrovske zasedbi. Obstajal je tudi "strah", da bi posamezne organizacije izgubile svojo identiteto. Na srečanju prisotne NVO so po svojem delovanju in tudi prepričanjih tako heterogene, da skupna krovna organizacija tudi ni mo-